

L'educador social: problemàtica i formació

L'educador social: problemàtica i formació, és el títol de la tesi doctoral llegida el 20 de gener de 1992 a la Universitat. La investigació realitzada constitueix una aportació conceptual i una anàlisi d'aquestes noves figures professionals en el marc de les administracions municipals de l'Estat espanyol en el període 1980-89.

Aquestes noves figures professionals en els àmbits d'intervenció socio-educativa i cultural -sorgides per l'evolució i el creixent grau de complexitat de les societats actuals, i més concretament en el cas que analitzem-, han estat propiciades en el seu desenvolupament, en gran mesura, pels processos de canvi democràtic a partir de 1975.

Amb anterioritat, aquestes funcions o bé no eren assumides ni realitzades per ningú, o bé eren exercides voluntàriament o de forma natural per diverses persones o col·lectius de la societat.

L'objecte d'estudi de la tesi han estat les figures professionals d'intervenció educativa en el camp social, i els agents d'intervenció cultural també en el camp social.

Destaca la importància del context com a element significatiu i explicatiu, ja que és en ell on es produeix la demanda d'uns professionals variats per a cobrir unes determinades funcions adequades a unes necessitats socials.

La font principal utilitzada per a cercar empíricament les dades de la investigació ha estat el BOE, que hem revisat sistemàticament dia a dia, buscant en les ofertes d'ocupació públiques de cada ajuntament i diputació les places que demanaven per aquell any concret que eren objecte dels nostre estudi.

La prudència ens farà parlar no de dades al 100% certes, sinó de dades mínimes, en el sentit que en la realitat hi ha més professionals que els que nosaltres hem pogut detectar.

Així, els 3.686 registres que aportem en la investigació empírica, representen el nombre mínim de professionals d'intervenció socio-educativa i cultural que els ajuntaments i diputacions han empleat en la dècada dels 80 a l'Estat espanyol, xifra que pensem que és realment important.

La hipòtesi general de partida de la investigació és la següent: la professió de l'educador social és un exemple típic de la transformació d'activitat o ocupació inicial voluntària a progressiva professionalització. En el context de l'Estat espanyol, el sector públic, i més concretament les administracions municipals, han jugat un paper important en el procés de professionalització, que passa per uns períodes perfectament identificables que evolucionen amb el temps.

Del conjunt de les conclusions de la tesi destaquem:

Sobre la denominació *educador social* a l'Estat espanyol

Aquesta denominació sorgeix com a concepte-síntesi, de consens, generat bàsicament en els àmbits acadèmics, i com a integrador de diversos professionals de la intervenció socio-educativa.

L'actual figura d'educador social- a la qual es reconeix com a origen de l'educador especialitzat-, abasta àmbits d'intervenció amplis, com els de l'educació especialitzada, l'educació d'adults, la formació ocupacional (dinamització econòmica), l'animació socio-cultural (pedagogia del lleure), etc.

Aquesta denominació ens aboca forçosament a la idea d'educador polivalent, no només pel tipus d'usuaris o subjectes sobre els quals intervé, sinó també pel tipus variat d'intervencions que haurà de realitzar. Malgrat això,

Aquestes noves figures professionals en els àmbits d'intervenció socio-educativa i cultural -sorgides per l'evolució i el creixent grau de complexitat de les societats actuals, i més concretament en el cas que analitzem-, han estat propiciades en el seu desenvolupament, en gran mesura, pels processos de canvi democràtic a partir de 1975.

constatem que a nivell de pràctica quotidiana el concepte d'educador social no ha estat utilitzat durant la dècada analitzada, la dels 80.

Però, de fet, tots els perfils professionals que s'inclouen en el de l'educador social han estat demandats i ocupats laboralment com a professionals per les administracions públiques locals en els deu anys analitzats.

En canvi, sí que apareixen com a demandants explícitament d'altres tipus de professionals del camp de la intervenció i gestió cultural -com són per exemple els gestors i tècnics de cultura, ensenyament, etc.- diferenciats dels animadors socio-culturals, els quals avui s'entenen inclosos dins el perfil de l'educador social.

En base a totes les dades recollides, aportem una tipologia fruit de l'anàlisi empírica efectuada, que distingeix 4 àrees diferents: Animació, Educació, Economia, i Intervenció i Gestió (àmbit de treball institucional).

Les competències de les administracions locals

Respecte a les competències de les administracions locals en matèria d'intervenció socio-educativa, es constata actualment una polèmica en els diferents nivells d'administracions per a la reassignació de competències, ja que varies administracions actuen i intervenen en un mateix territori en els camps educatiu i cultural.

Les competències de les administracions locals, en els temes que nosaltres analitzem, en pocs casos són obligatòries, pròpies i exclusives.

Per contra, es tracta d'unes competències voluntàries dins la facultat de promoció.

De fet, la riquesa de les intervencions realitzades ha depassat les previsions legislatives en el sentit que la majoria d'administracions han desenvolupat àmpliament aquestes competències voluntàries respecte al camp social, educatiu i cultural.

L'assumpció d'aquestes competències per part de l'Administració local, sobretot la municipal, ha estat fruit d'una voluntat política propiciada per l'accelerat procés de canvi que ha viscut l'Estat espanyol durant els anys vuitanta.

Intervencions educatives i culturals en el camp social

D'entre les variables que propicien el sorgiment de les intervencions educatives i culturals en el camp social que hem pogut identificar, destaca clarament la variable voluntat política com ja s'entreveu del contingut de l'apartat anterior.

La resta de variables que hem analitzat i que, individualment, o en conjunt, influeixen en el sorgiment de les intervencions són:

- El nombre d'habitants: la taxa d'urbanització i el grau d'atomització de la població.
- Variables econòmiques: analitzades a través d'indicadors com la renda *per capita*, l'atur, etc.
- Característiques pròpies de la població, de tradició, d'història, etc.

Convocatòries de places

Pel que fa a la convocatòria de places, hem pogut identificar-ne dos grans períodes:

- de 1980 a 1984
- de 1985 a 1989

Aquest últim especialment actiu ja que es convoquen prop del 81% del total de les 3.686 places dels 10 anys analitzats.

Aquest segon període coincideix també amb una etapa expansiva per a l'economia espanyola.

Això ens permet afirmar que tot i que en una primera fase de la democràcia municipal s'augmenta el personal qualificat al servei de les administracions locals, en les àrees que analitzem quan realment es produeix l'expansió d'aquests serveis i per tant de les professions que les sustenten, és a partir de 1985.

El desenvolupament, i per tant el nivell de contractació de professionals, no ha estat homogeni, sinó que ha estat desigual i divers per tot l'Estat espanyol.

S'observen desequilibris i diferències entre comunitats autònomes i dins d'elles entre zones i municipis.

S'ha evidenciat un eix especialment actiu quant a convocatòria de places: l'eix del

Mediterrani: Catalunya, País Valencià, Múrcia, Balears i part de les províncies costaneres d'Andalusia. Destaquen també Saragossa i el País Basc.

Respecte a les competències de les administracions locals en matèria d'intervenció socio-educativa, es constata actualment una polèmica en els diferents nivells d'administracions per a la reassignació de competències, ja que varies administracions actuen i intervenen en un mateix territori en els camps educatiu i cultural.

L'ordenació de la formació

Les formacions contínues no reglades que hi ha hagut a l'Estat espanyol fins a finals

de 1990 per al camp socio-educatiu i cultural, han fet una funció supletòria de la inicial, donada la seva inexistència en el sistema educatiu formal. Les ofertes formatives continuades i els seus esquemes organitzatius hem vist que són amplis i variats, en funció dels contextos socials on es generen.

Amb la formació prevista per a l'educador social, a nivells de diplomatura universitària, es respon a unes necessitats reals.

Així es preveu que quedi resolt el tema de la formació inicial de les professions vinculades per definició del seu àmbit d'intervenció al model educatiu-assistencial.

S'ha vist també la necessitat de formar, a nivell de llicenciatura, els pedagogs socials perquè en la realitat les seves funcions són demandades. Tot i així, encara no està resolta aquesta formació a nivell de llicenciat per part de la Universitat.

Però al llarg de la investigació, s'ha evidenciat la necessitat de formar uns altres tipus de professionals, ja que existeixen ofertes de treballs i a més s'ha detectat el buit formatiu de personal de la gestió i administració cultural, com és ara els qui treballen en centres culturals, centres cívics, etc., d'institucions educatives no formals, i pels responsables culturals territorials.

Just en el moment de la reforma dels títols universitaris, aquests són ja insuficients, al menys en el camp de la gestió cultural i l'administració educativa no formal, ja que l'especialitat d'animació socio-cultural prevista en la nova titulació d'educador social no cobreix les necessitats de formació en gestió cultural, que ara per ara s'està donant a nivell de masters i postgraus.

M. PILAR CASAS ROM